

REFORMÁTUSOK TEILHARD VONZÁSÁBAN

Szeretnék hírt adni egy tanfolyamról, ami nem jellemezhető szokványos módon: arányosan szétosztott tananyaggal, befejezést ígérő dátummal, végbizonyítvánnyal. Nem annyira a *tan-t*, mint inkább a *folyam-ot* kellene hangsúlyoznom e vállalkozáson belül: Teilhard-szeminárium a Kelenföldi Református Egyházközség szervezésében.

A tanfolyam kezdetét kutatva az első dátum: *1976. február 15-én* az egyházközség presbitériuma jóváhagyta lélkészének javaslatát, miszerint Teilhard-szemináriumot kíván indítani a gyülekezetben. A következő bejelentést már száznál több ember hallhatta: *1976. február 22-én* Vigilia-estet rendeztek a gyülekezet templomában. – *1976. április 20.* Rónay György megtartja a tanfolyam nyitó előadását, melynek címe: „Teilhard életműve és a kereszténység”. – A magyar olvasóközönség ekkor már három éve kezében tarthatta a Gondolat Kiadónál megjelent Teilhard-művet, *Az emberi jelenség-et*, melyhez Tordai Zádor filozófus írt előszót. *1976. május 18.* A tanfolyam második előadásán „Teilhard és a mai marxizmus” témában Tordai Zádor a meghívott vendég. – A tanfolyam állandó előadóra talál Victor András személyében, aki hónapról hónapra hűségesen eljön, hogy tolmácsolja számunkra Teilhard de Chardin írásait.

1977 kezdetén már az úgynevezett missziói tervben is szerepel a Teilhard-szeminárium, tehát egyházmegyei jóváhagyással megkapta hivatalos helyét a gyülekezet munkaprogramjában. 1977. november 20-i számában az Új Ember „Egyperces interjú Hajdú Péterrel” cím alatt a házigazdát szólaltatja meg. – Ha dédapáinkat is megkérdezhetne volna a riporter, ok bizonyára a legképtelenebb ötletek közé sorolták volna a Teilhard-szemináriumot: hogy a klérus egy tagja keresztény világlátásának gerincévé tegye az evolúciós tanokat, s hogy eme jezsuita gondolatait egy református gyülekezet közvetítse?! – Teilhard-ral valami hallatlan figyelemreméltó közeledés indult meg – avagy lett láthatóvá – a Krisztus-hívők között. *1978. január 22-én* a Reformátusok Lapja első oldalán foglalkozik e jelenséggel. Láthatjuk Hajdú Péter portréját és a már szállóigévé vált idézetet, mely a reformáció emlékünnepe – *1978. október 31.* – hangzott fel első ízben: „A reformáció örökségéhez ma akkor vagyunk hűségesek, ha a keresztény segítségterkvéseket segítjük, mert ma ez a reformáció”.

Több év telt el az interjú óta. Eközben nagy utat jártunk be alázatos, szívós munkával: rendre elolvastuk Teilhard-nak a Vigiliában megjelent írásait, majd a stencil-formában rendelkezésünkre álló fordításokat. A belső gazdagodást külső gyarapodás is kísérte, – a szeminárium átlagléttszáma 19 főről lassan 28-ra emelkedett. Kik jönnek, és főleg miért jönnek, mit is várnak ezektől a kedd estéktől? Bizony megriadtam volna, ha ezt a kérdést szegezték volna nekem, amikor első ízben nyomtam le a gyülekezeti terem ajtajának kilincset. Várakozásom akkor még nem volt szavakba foglalható, csupán sejtettem, hogy jó dolog lesz ide eljárni.

Tágas, világos, kellemesen fűtött terembe lépek. Pillantásom a széksorokon végigfutva az előadói asztalon pihen meg. Piros színű, írásos mintával díszített terítő borítja, rajta virág. A terem sarkában zongora áll. Leveszem a kabátomat, és helyet keresek magamnak. A többiek rámosolyognak, még nem ismernek, de a tekintetükkel üzenik, hogy befogadnak. Nem sokkal hat óra után asztalhoz ül az előadó. A házigazda gyorsan eléje teszi a kis tálcát – rajta pohár és két üveg tonic –, majd maga is helyet foglal az asztal sarkán. Köszönt bennünket, és átadja a szót az előadónak. Az előadó világosan, fegyelmezetten beszél, időnként felolvas egy-egy kis szakaszt Teilhard-tól, de azután mindjárt magyaráz is (úgy érzem magam, mintha nem anyanyelvemen tanulnék valami idegen nyelvet: Teilhard szavait nem elég hallani, külön meg kell ismerkedni azok sajátos jelentésével). A tanulmány végére

jutva, apró jegyzetkártyáit átlapozva, röviden összefoglalja az ismertetett mű főbb gondolatait. Igen, most már van némi áttekintésünk, de azért hosszú másodpercek telnek el, amíg felocsúdunk, és karját nyújtja az első hozzászóló. Kérdés, ellenvetés, kiegészítés, tetszésnyilvánítás – sokféle a visszhang. Van aki félreérti az elhangzottakat, van aki bibliai idézetekkel hasonlítja össze Teilhard kijelentéseit.

Mindent szabad, de nem minden használ, – ezért egyetlen játékszabályunkhoz ma is ragaszkodunk: nem bírálni, értékelni kívánjuk Teilhard-t, hanem elsősorban megismerni, megérteni. Gondolatvilága egységes egész, magával ragadó távlatokra nyitja szemünket. A pillanatokban, a mindennapos tennivalókban szétforgácsolódo embert a hatalmas evolúciós folyamatba állítja. A ködbe vesző múltban már a mi történelmünk készülődött, értünk van a törzsfajlás, hogy mi is továbbhaladjunk: öntudatra ébredve, immáron nem csupán az evolúció terméke, hanem felelős hordozója, irányítója is az ember. A végső Omega pont vonzásában az egyetemes Krisztus testévé szerveződik az egyre központosultabbá, személyesebbé váló világ. Milyen nagyszerű átérezni ezt a kozmikus sodrást, de milyen nehéz róla avatott módon beszélni! Teilhard túlszárnyalva saját szakterületét (paleontológia, biológia), költői ihlettel, misztikus elragadtatással tud szólni a végső, nagy kérdésekről. Mi pedig csak dadogunk, és keresgéljük az illő kifejezéseket. Így aztán jó néhányan közülünk inkább csak csöndes hallgatói az előadásoknak. Mégis, fejünk-szívünk tágul miközben kozmikus léptékek vizsgálva feltárulnak a világ fejlődésének erővonalai, s megsejtjük azt a mondhatatlan energiát, ami/aki maga felé irányítja a mindenséget, hogy aztán „beleöltözzék”.

Másfél óra után szedelőzködni kezdünk. A kijárat mellett álló asztalkán fekszik a jelenléti ív: főleg a XI–XII. kerület képviselteti magát, de jönnek távolabbról is, néha egy-egy vidéki vendég is betoppan. Egyetemisták és nyugdíjasok által közrefogva, minden korosztályból vannak látogatók. Nyelvtanár, vegyész, szociológus, orvos, gyógypedagógus, lelkész, háztartásbeli és mérnök vesz búcsút egymástól. Talán csak néhány napra, ha egyazon gyülekezet tagjai, de lehet, hogy csupán a következő hónapban találkoznak újra. Sokan megfordultak már körünkben, a vendégkönyv 216 nevet ismer. Van, aki igen nagy távolságból csak üdvözlét és bátorító szavait küldhette: P. Rezek Sándor (Román), Teilhard összes műveinek magyar fordítója. Levele Hajdu Péter tiszteletesnek, a gyülekezet lelkészének szól:

Kedves Péterem,

Sao Paulo, 1976. márc. 3.

boldogan-boldogan olvastam beszámolódat a Vigília-estetekről. S ha már nemcsak „szó esett a Teilhard szeminárium megindításáról” (amint irtad), hanem valóság is lesz belőle, kérlek két dologra (Teilhard nevében tolmácsolom): -

- 1. szövegolvasással kezdjétek és folytassátok;*
- 2. sose csüggedj, ha nem találnál teljes megértésre, vagy azt mondanák egyesek, hogy „ez nehéz”.*

Teilhard a jövő embere, s ma még csak kevesen sejtik, hogy ő a jövő igazi gondolkodója, talán még „filozófusa” is. Kereszténységünk pedig csodálatos megújulást érhet el az ő nyomain. Nagy szeretettel öllelek

Sándorod

Mindnyájan, akik állandó résztvevői vagyunk az esteknek, érezzük ezt a megújító erőt. Ezért is ragaszkodtunk a szemináriumhoz abban a nehéz félévben is, amikor átmenetileg előadó nélkül maradtunk. Egyik társunk filmet hozott: diaképekben tárult élénk Teilhard előtt, ahogy azt megőrizték az egykorú felvételek. A világ vándora (mert ez lett a száműzöttből) Pekingtől New Yorkig mindenütt otthon volt. Szellemével pedig – bebarangolva a földtörténeti korokat – egészen az escatonig közeledett. Láthattuk a gyermekkori környezetet, a hatalmas parkot, ahol először találkozott a kis Pierre a természettel. Akkor még a vasat, a követ (a differenciálatlan külsődlegest) tekintette az alapul szolgáló biztosnak, szilárdnak. Csak később, fokozatosan jutott arra a meggyőződésre, hogy a világot sokkal inkább lehet „felülről” megmagyarázni: a magasabb rendű megszüntetve-megőrizve magába zárja azt,

amit túlhaladott. Láttunk képeket az I. világháborús időkben, amikor hős szanitécként mentette sebesült bajtársait a tűzvonalból. Azután képek az expedíciókról, a leletfeldolgozásokról, kedves barátairól, – legvégül az amerikai temetőről, ahol egyszerű sírkő alatt pihen. Húsvétvasárnap, a feltámadás napján (mindig is ez volt a vágya) léphetett át a halál határfalán, hogy mindörökre, maradéktalanul egyesülhessen Krisztusával.

Elvettük a féltve őrzött magnószalagot is: hadd hallják az újak is az időközben elhunyt Rónay György előadását. Napirendre tűztünk néhányat a nyári összegező tanulmányokból: Teilhard és a modern biológia eredményei; Teilhard és a szeretet; Teilhard materializmusa; Teilhard imái. Volt miből meríteni, a nyár gazdag termést hozott. Évről évre összejövünk egy-egy hétvégére a gyülekezet Tahiban lévő üdülőjében. „Teilhard Szemináriumi Napok” – így neveztük a több előadásból álló programot. Őszövetségi bibliamagyarázat; Teilhard tanulmányozása és ökumenikus kitekintés a nagyvilágba – ez volt a váza az együtt töltött napoknak. – A kert hatalmas diófájának árnyékában üldögéltünk, távolban a Duna fénylő szalagja kanyarodott, hátunk mögött dús erdeivel a Pilis. Miközben tudománnyal töltekeztünk, szorgos kezek – a gyülekezet önkéntes fiataljai a lelkesné irányításával – már az ebédnek valót készítettek a nagy kondérhoz. Ebéd után „szabad foglalkozás” következett: sétálni indultunk, mások pingpongoztak vagy szunyókáltak. Este a tyúkokkal feküdtünk, hajnalban a kerekeskút csikorgása ébresztett. A természet ritmusában éltünk, csupán egyszer törtük meg a sötétség hatalmát egy programon kívüli spontán beszélgetéssel: Milyen történelmi szerepe, küldetése van a keresztényeknek a mai világban? A földszinti nagyterembe húzódva, a viharlámpa imbolygó fénye mellett virrasztottunk a kerek asztal körül; felekezeti különbségeken túlemelkedve valóban egyek voltunk a keresztény felelősségvállalásban. Tudtunk együtt imádkozni is, amikor másnap délelőtt istentiszteleti célra rendeztük át ugyanazt a termet.

Teilhard sok mindenre megtanított. Például arra, hogy a megválaszolhatatlannak tűnő kérdéseket próbáljuk meg másképp feltenni, – mert az nem lehet, hogy végső értelmetlenségbe fulladjunk. Aztán arra is, hogy igazságunkat ne játsszuk ki a másik ellen, hanem összegezzük egy magasabb szinten. Bátorít, hogy ne mondjunk le semmiről, ne fáradjunk bele semmibe. Teilhard-t nagyon sok kudarc érte élete folyamán. Csalódásai mégsem törték meg, – rendületlenül hitte, hogy „... az Igazságnak elég egyszer egyetlen szellemben megjelennie, s aztán soha semmi sem tudja megakadályozni, hogy mindent meghódítson és lángba borítson” (halála előtt néhány héttel írta e sorokat). Tudott küzdeni anélkül, hogy lekaszabolta volna ellenfeleit, hogy gyűlöletet táplált volna szívében.

Az elmúlt esztendőben világszerte számos előadás, megemlékezés, méltatás hangzott el vele kapcsolatban. A sokféle cím és jelző mellé hadd csatoljuk még saját tapasztalatunk alapján azt is, hogy Teilhard – talán tudtán kívül – az ökumené munkása. Szemlélete és hatása révén azzá lett halála után. A Teilhard-szeminárium résztvevőinek mintegy harmad-része katolikus. A vendéglátók szívesen viszonzózzák látogatásainkat: a januári ökumenikus imahét alkalmából a városmajori katolikus templomban rendszeresen közös ige-istentisztelet tartunk. Az összetalálkozást Teilhard-nak is köszönhetjük.

Teilhard születésének centenáriuma a Szent István Társulat megjelentetett egy reprezentatív válogatást Teilhard műveiből *Út az Ómega felé* címmel Golen Károly szerkesztésében. Most ez a „tankönyvünk”, ebben búvárokodunk.